

ΙΛΙΣΣΟΣ

9

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1945 * ΑΘΗΝΑΙ ΤΣΩΡΤΣΙΑ 14 * ΤΗΛ. 21-886

ΙΛΙΣΣΟΣ: ΔΕΛΤΙΟ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗΣ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑΣ * ΚΕΝΤΡΟ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ * ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟΣ ΚΑΤΑΤΟΠΙΣΜΟΣ * ΚΡΙΤΙΚΗ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΗΣ ΚΟΣΜΟΘΕΩΡΙΑΣ * ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΣΤΟ ΙΔΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ * ΤΙΜΗ 10 ΔΡ. * ΕΥΦΥΝΗ: Κ. Ο

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΥ ΣΤΟ ΦΩΣ ΜΙΑΣ ΑΣΤΡΑΠΗΣ

Ο σοφιστής Πρωταγόρας έλεγεν ότι ο άνθρωπος είναι «μέτρον παντός πράγματος». Εκτείνοντας αυτή την άποψη, θα δεχτή κανείς πως ο άνθρωπος μέσα στον κόσμο είναι μονάδα μετρήσεως. Αμέσως γίνεται αντιληπτή η τεράστια σπουδαιότητα που παίρνει το περιεργό αυτό υποκείμενο, το ώπλισμένο με το τρομερό έργαλειό της νόησης, που φάχνει χωρίς άμεσο συμφέρον το περιβάλλον του και του δίνει μετρητικά χαρακτηριστικά, αξιολογεί δηλ. και κατατάσσει τα πάντα έχοντας για μέτρο τον εαυτό του, τη γνώστική και θυμική του βάση.

Ο άνθρωπος έτσι γίνεται κέντρο του σύμπαντος. Γύρω απ' αυτόν στρέφεται η δημιουργία. Γύρω δηλ. από τον μυστηριώδη εκείνον παρατηρητή, που βρίσκεται στο άδυτο του νοητικού μηχανισμού. Τον παρατηρητή που είναι προσωρινός έννοικός του άκατανόητου αυτού σάρκινου εργαστηρίου με τα αφάνταστα, λεπτεπίλεπτα, απροσδιόριστα, απροσπλάστα, καταπληκτικά όργανα, του σάρκινου αυτού και ζωοφόρου συνεργείου, που του είναι τόσο ξένος, όσο και άπαραίτητος συνεργάτης.

Όταν νοηθή έτσι σαν κέντρο του σύμπαντος ο άνθρωπος, δημιουργείται μια άρισμένη κοσμοθεωρία, ή «άνθρωποκεντρική» ή καλύτερα «άνθρωπιστική», άφουδ, σύμφωνα μ' αυτή, όλα σαν να ποούμε «άνθρωπίζονται», παίρνουν στοιχεία από τον άνθρωπο για να γίνουν ύπαρχτά γι' αυτόν. Ο άνθρωπος τοποθετείται στο κέντρο του παντός και απ' αυτόν παίρνουν νόημα όλα. (Έξωτερική σχέση του ανθρώπου, από ανθρωπιστική άποψη).

Ο κυνικός Διογένης άναφέρει ότι έγύριζε στους δρόμους της Αθήνας με φανή μέρα μεσημέρι και έλεγε «άνθρωπον ζητώ». Τό αν αυτό συνέβαινε ή όχι, δεν έχει σημασία. Σημασίαν έχει το ότι ή λέξη «άνθρωπος» έδω άπέκτησε νέα στοιχεία. Μεταξύ ανθρώπων έζούσε ο Διογένης, έντούτοις έψαχνε για «άνθρωπο». Τόν άνθρωπο που ζητεί τον θεωρεί σπάνιον είδος, που δεν τό βρίκει και που μόνον αυτό τό αξίζει να έχη τό όνομα άνθρωπος. Πώς τόν

έννοουσε; Κανείς δεν άμφιβάλλει ότι έννοουσε έναν άνθρωπο σωστό, άκέραιο, καλόν κάγαθόν, όπως τόν έννόησαν άνέκαθεν οι Έλληνες και τόν έννοούν και σήμερα όλοι. Ένα τέτοιο ισόρροπο είδος παίρνει έπ'αξία τό όνομα «άνθρωπος» και μόνον ένας τέτοιος άνθρωπος, είναι κανονικόν και άξιον είδος. Υποκείμενον, του όποιου οι ζωτικές όρμές και ή προσωπική ούσια (ήθικός νόμος) βρίσκονται σε ίσοζυγία. (Έσωτερική σχέση του ανθρώπου, από ανθρωπιστική άποψη).

Πηγαινοντας πτό πίσω, βρίσκουμε στον Όμηρο δύο υποδείγματα ανθρώπων, τόν Άχιλλέα και τόν Όδυσσέα, που όμως δεν είχαν φτάσει τόν ιδανικό άνθρωπο. Ο ένας είχε πείσμα, «μηνιν» και ο άλλος δόλον, «πολύμητις». Πτό πίσω απ' τόν Όμηρο (Τρωϊκό) μπαίνουμε στον μυθικόν ήρωϊκό κύκλο (Θεογονία, Ηρακλής, Θησέας, Άργοναυτες) κι έδώ βρίσκουμε γνησιώτερα υποδείγματα «άνθρώπων». Ηρώες, ήμίθεοι που έέτουν τή ισχύ τους στην ύπηρεσία τών συνανθρώπων τους, κινούμενοι από «συγκατάβαση», φιλία, χάρη, είναι τα χαρακτηριστικά άνθη του ελληνικού έδάφους. Έπικεφαλής του δόλυμιακού πανθέου, τό μέγα σύμβολο της δυαρχικής ίσορροπίας, τό αιώνιο ζεύγος (Ζεύς). Η έννοια του ίσορρόπου ανθρώπου, που μέσα του καίει ή γλυκειά φλόγα της φιλίας, της καλωσύνης, της «άνθρωπιότητας», του βέβαιου δηλ καρπού έσωτερικής ίσοζυγίας, παρουσιάζεται γνήσιο γέννημα του Έλληνικού λαού αναθρεμμένο με κάποια βοήθεια έξ' Ανατολών. Εκείνο που ο Διογένης ζητούσε με τό δικό του έκφραστικό τρόπο και που γύρω του τόσοι άλλοι σοφοί και φιλόσοφοι τό ζητούσαν έπίσης με τό δικό τους τρόπο, αυτό τό ιδανικό πλάσμα τό ζητούσαν μαζί όλοι οι Έλληνες, ύπακούοντας στην έπίμονη προσταγή της φυλής τους. Όλοι οι Έλληνες κοίταζαν κατά τό τέλειον υπόδειγμα, ζητώντας να τό πλησιάσουν. Αυτή την προσήλωση, αυτή την ελληνική τάση φέρνει ο Μέγας Αλέξανδρος μαζί του στην ιμπεριαλιστική έξόρμησή του. Η ίδια τάση στον τέλειον, ισόρροπον άνθρωπο

βόσκει κάτω από τό πέλημα τών Ρωμαίων κατακτητών, που ως ένα βαθμό προσπαθούν να την κατανοήσουν και να την ένστερνισθούν, χωρίς να τό κατορθώνουν τελικά.

Τό ιδανικό του τέλειου ανθρώπου συμπληρώνει ο «θεάνθρωπος» της Γαλιλαίας, όρίζοντας κατά τρόπο άμετάβλητο την ούσία του «προσώπου» και την σχέση του με τό σώμα (τότο ποιήσαι κάκεινο μη άφιέναι—τά του κάισαρος τό κάισαρι και τό του θεού τώ θεώ) και θέτοντας όριστικό άντικρουσμα της άπερίοριστης έλευθερίας την χριστιανική άγάπη. (Παράλληλη σχέση του ανθρώπου από ανθρωπιστική άποψη).

Αυτό στάθηκε δεύτερο μπόλιασμα της ζωής στα ελληνικά παράλια από τά φαινικά (πρώτο ήταν τό Καδύκιο). Ο Βυζαντινός ελληνισμός εξακολουθεί να άτενίζει τό ανθρωπιστικό ιδανικό, ένω γύρω τά ανθρωπομόρφα κοπάδια, βορρά, νότο, άνατολή και δύση, κυλιούνται στο λασπερό σκοτάδι μιας ζωής χωρίς σκοπούς.

Όταν ή Μωαμεθανική θύελλα έφτασε και οι Έλληνες έφευγαν να σωθούν στη δύση, βρέθηκαν μέσα στον παρανοημένο χριστιανισμό, μέσα στους βαρβάρους που μεταχειρίζονται τά ιερά όπως οι άγριοι τά στολίδια τών έξερευνητών. Ο τρομερός, ο ίεροξεταστικός μεσαιωνισμός, ή φεουδαρχική και ή παπική έξουσία συντηρούσαν τό πηχτό σκοτάδι τών ευρωπαϊκών ανθρωπομαζών και ένας άλλόκοτος χριστιανικός φασισμός άπαιτούσε έξαντλητικό άσκητισμό για τή «σωτηρία». Η έννοια του «άνθρώπου» είχε χάσει τό σωστό της περιεχόμενο. Δεν ήταν πιά τό ένσαρκο, σωό υποκείμενο, παρά ή ένα αυτοτυραννούμενο έξώκοσμο πλάσμα ή ένα ώμο έξάποθηριώμένο κομμάτι λάσπης. Τότε έφεξε ξαφνικά ήλαμπάδα που κρατούσαν οι έλληνες πρόσφυγες. Και ξεπήδησε έδώ σ' άλλη γή, ο παλιός, ο παντοτινός «άνθρωπισμός», ή τάση στον ιδανικόν άνθρωπο, ή περίφημη «Αναγέννηση». Αυτόν τόν άνοβιωμένο ανθρωπισμό συνοδεύουν όνόματα Ιταλών, Γάλλων, Γερμανών και Έγγλέζων σοφών και καλλιτεχνών που θεωρήθηκαν άκτηρία της νέας έποχής, της περιόδου του «Ευρωπαϊκού Πολιτισμού». Και δεν ήταν, καθώς έδείχθη, τίποτ' άλλο ή Αναγέννηση, παρά μια μεταστάθμευση της αιώνιας ιδέας, που ή παράξηση «τελειόπαθη» Έλληνική φυλή συντηρούσε με δόλυμιαν έπιμονή: της ανθρωπιστικής ιδέας.

Από την Αναγέννηση και έντεθεν ή «πολιτισμένη» ανθρωπότητα έπροχώρησε μέσα από πλήθος άγριους σκοπέλους για να βρεθή στη σημερινή της εικόνα: μια τρομερή και συντοραχτική δοκιμασία. Χωριστική σε δύο στρατόπεδα μπροστά σ' ένα χάος γεμάτο σύγχυση και άδιέξοδο. Ο ένας άριστέρα ο άλλος δεξιά. Φοβερή άδυναμία διαγνώσεως μαζί με ήθελημένη και ιδιότλη από-

κρυψη όφειλόμενη στους θηριώδεις έξυπνους της μεγάλης σκηνής, τους τρομερούς κυρίους της γής.

Κι όμως πόσο κρυσταλλικά καθαρό είναι τό φαινόμενο. Τί καθαρά παρουσιάζεται ή τάση της ανθρωπιστικής ιδέας να όλοκληρωθή. Να έπιστεγασθή με τόν πολιτικάκό της τύπο. Τή δυαρχική κυβέρνηση.

Αυτό είναι τό έπιταχτικό αίτημα της παρούσης ώρας. Η νόσος, που σπαράζει την καλλιεργημένη σημερινή κοινωνία, είναι ο άνωλοκλήρωτος ανθρωπισμός. Η άδυσώπητη ανάγκη να περιβληθή ο ανθρωπισμός τό πολιτικάκό του ένδυμα. Να σαρκωθεί στην όριστική του μορφή, τη δυαρχική πολιτεία. Είναι άδύνατο να ξεφύγουν οι σημερινές έθνικές κοινότητες από τό έπιτακτικό αυτό πεπρωμένο.

Κι ένω διαγράφεται ή λίαν προσεχής πολιτειακή μορφή τών διαφόρων έθνών, σύγχρονα τό ίδιο σχήμα παρουσιάζεται στον γενικότερον όρίζοντα. Η Μόσχα και τό Λονδίνο δε θα μπορέσουν να ξεφύγουν τό άτσάλειο ανθρωπιστικό κράτος που, μωρό στα βάθη της Έλληνικής Ιστορίας, άνδρώθηκε στο διάστημα τών αιώματων αιώνων και σήμερα βρίσκεται στην άκμή του. Οι δύο άγεφύρωτες άκροπόλεις θ' αναγκαστούν να ίσοζυγιστούν σε «κατανόηση» και συλλειτουργία, κάνοντας παραχωρήσεις υπό τή άδυσώπητη έντολή της συγκατάβασης και της φιλίας που περιέχει ή μεγαλειώδης ιδεολογία του Ανθρωπισμού.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΙ ΘΕΜΑΤΑ

Η ΛΕΞΗ ΚΑΙ Η ΟΥΣΙΑ. Τις λέξεις «άνθρωπισμός», «άνθρωπιστής», «άνθρωπιστικός» τί μεταχειρίζονται μερικοί χωρίς να ξέρουν την άληθινή τους ούσια. Ακούονται καθημερινώς σε διάφορες περιπτώσεις. Όπωςδήποτε όμως προσεγγίζουν τή γενική έννοια της καλωσύνης, της άλληλεγγύης, του άλτρουϊσμού, κι έτσι βρίσκονται πάντα μέσα στο ανθρωπιστικό πλαίσιον. Υπάρχουν όμως και μερικοί που, είτε από τή άγνοια είτε από έσκεμμένη πρόθεση, μεταχειρίζονται τίς λέξεις αυτές εκεί που όχι μόνο τή θέση τους δεν έχουν, αλλά και βρίσκονται σε καθάρη αντίθεση. Δύο τέτοιες περιπτώσεις παρουσιάστηκαν. Η μια είναι ή «Ανθρωπιστική βιβλιοθήκη» κάποιου έκδοτικού έπιχειρηματίου, που αναγγέλλει την έκδοση βιβλίου για τόν Λένιν! Ανθρωπισμός και Λένιν, άν είναι ποτέ δυνατόν να έχουν καμμίαν σχέση, όσονδήποτε καλή ή έλλησις και άν ύπάρχη. Η άλλη περίπτωση είναι τό «Ανθρωπιστικό κόμμα» που τό πρόγραμμα του παρατίθεται, διά να κριθή υπό τών άναγνώστών του Ιλισσού. ΤΟ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΟ ΚΟΜΜΑ (Α. Κ.) προσωρινό κέντρο Κοραή 7 (βράδυ) Πρόγραμμα: 1) Ίκανή έκπροσώπηση της χώρας στο έξωτερικό, προσοχή στον άπόδημο Έλληνα. 2) άνδρική στάση μπροστά στους συμμάχους και έξάντληση όλης της καλωσύνης τους για τή χώρα. 3) έδαφικά κέρδη κυρίως προς βορρά, προσπάθεια ένωσης με τήν Άλβανία, τιμωρία της Βουλγαρίας. 4) Σταθερή φιλερηνική ανθρωπιστική αλλά και έλληνοαγγλική

Ο ΙΛΙΣΣΟΣ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΠΛΕΟΝ ΕΜΠΕΡΙΣΤΑΤΩΜΕΝΟ ΚΑΙ ΤΙΜΙΟ ΕΝΤΥΠΟΝ ΕΓΓΡΑΦΗΤΕ; ΤΣΩΡΤΣΙΑ (ΣΤΑΔΙΟΥ) 14 ΒΙΒΛΙΟΤΗΤΑΙΕΙΟΝ Μ. ΣΑΥΙΒΕΡΟΥ

Ούχι πέντε στρουθία...

πολιτική, συνεργασία για μία βαθμιαία ευρωπαϊκή ένωση. 5) Ανεξόδη, κατώτερη, γενικωτάτη υποχρεωτική παιδεία, πραγματική, τέλεια δηλαδή εξέλιξη του τρομερού αναλφαριθμητικού και παράλληλα με αυτό γενική βαθμιαία καθιέρωση της καλής δημοτικής λαϊκού τύπου. 6) Κάθε δυνατή προσπάθεια μετά τα δημοσία σχολεία για τη δημόσια και ιδιωτική ύγεια, υγειονομική πολιτική, πραγματικά ανθρωπιστική. 7) Υποχρεωτική δευτερεύουσα γλώσσα σ' όλο το κράτος: η αγγλική, απαγορευομένης πάσης άλλης και μάλιστα της γερμανικής. 8) Απόλυση όλων των όμοιουμένων πλουσιών δημοσίων υπαλλήλων και πολυθεσιτών, ελάττωση των έμμεσων φόρων, πραγματική φιλεργατική πολιτική. 9) Αμιγές δημοκρατικό πολίτευμα ημερικανικής μορφής με συνταχτική συνέλευση χωρίς δημοψήφισμα, πρόθυμοι για ένιατο πανδημοκρατικό μέτρο. 10) Πραγματικό ξεκαθάρισμα των μεταξικών πρωταγωνιστών των προδοτών, του κληρού και των ενόπλων και άστυνομικών δυνάμεων, διαγωνισμός για κάθε ανώτερο αξίωμα, κυνήγι του κάθε κατεργάρη· άποκέντρωση, άπλοποίηση της νομοθεσίας και μάλιστα του οικογενειακού δικαίου. Καινούργια Έλλάδα, Δικαιοσύνη, (νεοελληνική) Λαεΐσας ένας αυτοτισσόμενος, αυτοεξαρτώμενος λαός στην πραγματικότητα· άσ' τη τη βιτρίνα· άν δέν ξαναγεννηθείς τώρα θά σβύσεις για πάντα. Έγώ τουλάχιστο σέ ποσειδοποίησα. *Ανοίξη 1945 Γ. ΠΑΝΟΥ

κής άρμονίας (γλώσσα της άκοής), στην κατάρτηση παρομοιώσεων και μεταφορών (λίγωμα εξαντλητικής μεταφοράς), στην παρουσίαση εικόνων (λογοτεχνικών εικόνων) των οποίων ή εκζητημένη άρμονία σέ χρώμα και σέ σχέδιο (χρώμα ή γραμμή) τις κάνει σάν να λυώνουν ήδονικά στο όπτικόν νεύρο. Έπίσης δέ θά μεταχειριστή ό ποιητής τό στιχουργικό ρυθμό, πού τόν νιώθει σάν ένα σφυροκόπημα, σκληρό, επίλυον και ήλίθιο, και τόν θεωρεί σάν «επιβίασμα της βάρβαρης άμιλλας», δηλ. τό ρυθμικό παλμό τόν βλέπει σάν βήμα έγωϊστικού ήρωα τού παλιού καιρού, όταν προσέρχεται στόν άγώνα, τήν άμιλλα, να ξεπεράσει τόν άλλο, τό συνάνθρωπο. Αυτό τό ρυθμό, τή στιχουργική ποίηση, τή βλέπει έτσι γεμάτη από πεζότητα, αφού παρουσιάζεται σάν κοινή, ταπεινή, έγωϊστική άμιλλα.

Λοιπόν δέν θά μεταχειριστή, λέει ό ποιητής, αυτά τά μέσα. Μάλιστα τούναντίον: έφ' όσον πρόκειται να χτυπηθή ή πεζότητα της ζωής, θά παρουσιάσει τήν εικόνα της μπαλοντας ό ίδιος μέσα σ' αυτή (βουτηγμένος στην πνιχτή και άφύρητη πεζούρα) και μετάχειριζόμενος πεζά μέσα, λόγια χοντρά (λέξεις όχι μουσικές και άβρες), άδέξια σχήματα (διατυπώσεις όχι έντεχνες), στίχους άπειθάρχητους (όχι δηλ. πειθαρχημένους στούς κανόνες της μετρικής), εικόνες πολύ κοινές, καθημερινές και άνάπηρες (εικόνες της κοινής ζωής άτεχνούργητες σέ όμορφιά και έντέλεια).

Τήν πεζότητα αυτή θά χτυπήσει ύστερα ό ποιητής εαφονικά με τό νυστέρι του (συνπάθεια τού ελάχιστου). Και θά σταθή γεμάτος άγωνιώδη προμονή για τό άποτέλεσμα: τάχα θά μπορέσει να καταλίσει τούς άσπαστους άρμούς των πραγμάτων, θά κάνει δηλ. τήν πραγματικότητα (τό άχθος της πεζότητας, πού σάν ισάξια κορυφή της έχθρας πλακώνει τά στήθια της ζωής) να λυθή, να λυγίσει, κι έτσι να προκύψει μία καινούργια τάξη ίσοροπίας ανάμεσα στα πράγματα (στο άφύρητο ήλατικό καθεστώς των συμφερόντων) και στόν ιδεοφόρο ύπερούσιο και άνέκφραστο κόσμο, όπου φτεροκοπά ή ψυχή; Θα φέρη δηλ. ανθρωπιστικό άποτέλεσμα τελικά, πράγμα πού είναι ή «λύτρωση», ή ζητούμενη τόσο από τήν ήθική όσο και από τήν τέχνη;

Έδώ τελειώνει τό «αρελούντιος», ή εισαγωγή. Αρχίζει τό κυρίως δραματικό μέρος. 1η σκηνή: Στο γραφείο μιας εταιρίας. Ένας λογιστής πού βρίσκεται καιρό να καταγίνει στο φτιάξιμό ενός ποιήματος. 2η σκηνή: Ένώ τό είχε πιά τελειώσει (ένα δεκαεπτάστιχο πού οι στίχοι του κλπ.) και τού έριχνε τήν τελευταία ματιά, μία υπάλληλος τόν ζυγώνει και τού ζητεί να τή βοηθήσει ως μάγους στο διαζυγίο της. 3η σκηνή: Στο δρόμο, ή κομψή κυρία τού μιλεί για τό ζήτημά της. 4η σκηνή. Στο γραφείο τού δικαστικού γραμματέως, διαδικασία. Στις τέσσερες αυτές σκηνές γίνεται προσπάθεια να δημιουργηθή ή βαρεία άτμόσφαιρα των καθημερινών πραγμάτων, άνια και άχθος. 5η σκηνή: [Ό κεντρικός δραματικός τόπος, καταπληκτική προσβολή της πραγματικότητας, έξαλλος αντίθεσις]. Ό λογιστής τούς διαβάξει τό ποίημα, πού τό θέμα του είναι μία ρέγγα μαζί μ' ένατομύρια άλλες μέσα στο δίχτυ ενός παράδικου.

Τελειώνει ή δραματική πράξη και ακολουθεί επίλογος. Έν πρώτοις δειχεται τό ποίημα για τή ρέγγα. Έδώ θά αναφε-

δοϋμε σιό μότο όλης της σύνθεσης: Ούχι πέντε στρουθία... Ό Ίησους, δια στόματος τού Ευαγγελιστού, αναφέρεται στα στρουθία, πού πουλιόνταν στην αγορά της Ιερουσαλήμ, πέντε στή δεκάρα (2 άσσάρια=14 λεπτά). Θα αγοράζοταν για να μαγειρευτούν βέβαια από τις έβραϊες νοικοκυράδες, με τό πιλάφι ύως. Έξευτελισμένο τρόφιμο. Όμως και ένα άπ' αυτά τά στρουθία δέν είναι ξεχασμένο ενώνιο τού Θεού! Τό βλέμμα τού κυρίου των δυνάμεων είναι ριγμένο πάνω στο καθένα από τά ελάχιστα αυτά υποκείμενα, πού κρέμονται ορμαθοί στα χέρια των πωλητών και διαλαλείται ή ευτελής τιμή τους με κραυγές: δυό άσσάρια τά πέντε! Συγχρονιζόμενοι τώρα και πηγαίνοντας ψηλά στις βόρειες θάλασσες, Σκανδιναυία, τόν καιρό πού άλιεύεται ή ρέγγα, βλέπουμε ένα στόλο από ψαράδικα να καθόνται όχι πάνω σέ θάλασσα, άλλα πάνω σέ στρώμα από ζωντανά ψάρια! Αμέτρητο όλικό, άμμος, τά δίχτυα άνεβοκατεβαίνουν και οι κουβέρτες γεμίζουν σπαταριστό άσμη. Πόσο μηδαμινό υποκείμενο καταντή ή κάθε ρέγγα σ' αυτόν τόν κατακλυσμό.

Λοιπόν σ' αυτό τό ελάχιστο πέφτει βλέμμα συμπάθειας, ήρωϊκή πράξη, τή στιγμή πού μία θηριώδης στήν πεζότητα της πραγματικότητας συνθλίβει τά πάντα. Σάν σιμούν με πνιχτόν άμμο στην έρημο μοιάζει τό καθεστώς των ανθρωπίνων πραγμάτων (κοινωνία, εταιρία, δικαιοσύνη). Ατσιλένια εμπράγμια στιγμή δημιουργείται από τά έξι ανθρωπίνα κάστρα (κάθε ανθρωπος ένα επιτευκτικονομικό συγκρότημα μέσα στην κοινωνική ζούγκλα) πού βρίσκονται επί σκηνής.

Ρίχνει λοιπόν τήν τροπίλλα με σκοπό να τινάξει στόν άέρα όλο αυτό τό μαύρο χιρίο. Τέτοια πράξη τόσο ήρωϊκή (συνπάθεια τού ελάχιστου μέσα στο ματωμένο κνηνητό τού περιωσότερου από τιτανικές δυνάμεις) είναι μία μέγιστη παρηγορία-τελειώνει ό ποιητής.

Τώρα άς ειπωθούν λιγοστά και για τή «φύρα».

Πρόκειται για μία σύνθεση Έσωτερικά είναι συνθεμένη από λυρικά, έπικό και δραματικό είδος. Έξωτερικά από πεζό, ρυθμικό και στιχουργημένο λόγο. Ό πεζός λόγος αντίστοιχεί στην πεζότητα τού περιεχομένου του. Ό ρυθμικός, φράσεις με δική τους ρυθμική αυτοτέλεια, σχετικώς άνάλογη με τό περιεχόμενο, ζητεί να άποδώσει τις λυρικές και άφηγηματικές (έπικές) άνάγκες. Ό στιχουργημένος, είναι ένα δεκαεπτάστιχο (σονέττο) μετρικά άρτιο και δημοικατάληκτο. Δεκατριούλλα βος κατάτονος (θέρση). Έναλλάσσεται με δωδεκασύλλαβο ύπερτονο (άρση). Χρειάστηκε να γνη, σάν τό σάμα πού δρώ στην κεντρική δραματική στιγμή, αυτοτέλες, τετράγωνο. Τό θέμα του δέν έχει τίποτα τό έκτακτο καθ' αυτό. Κοινή ιστορία. Η σημασία του, καθώς έδειχτηκε, έγκειται στη θέση της πράξεως τού ήρωα. Ούτε ή όλη μυθοουσία της σύνθεσης έχει σημασία. Όλος ό τόπος συνίσταται στη σύγκρουση, όταν αντιμετωπίζονται δύο ξένα και έτερόκλητα στοιχεία (ιδέα και πράγμα) πού πρέπει να ίσοροπηθούν δια χάριτος και σγνακαβάσεως προς ανθρωπιστικόν τέλος. Η δραματική αντίθεση αρχίζει εύθως από τήν πρώτη σκηνή, όταν ό λογιστής άνάμεσα στα καταστάχά του βρήκε καιρό να κάνει ποίηση. Πλακωμένος από τή σκιά ένός μαύρου γίγαντος (πραγματικότητας) άπασχλείται χαμογελαστός με τήν τύχη μιας ελάχιστης και μηδαμινής ύπαρξης, μιας ρέγγας. Ό τίτλος της σύνθεσης μιμεί για μία μελωδία, μία νεραϊδένια μορφή πού πορεύεται πεζή, με τόσο άπαλά, όσο μπορεί να γίνη ένας ελάχιστος τόπος. Είναι ή κεντρική ιδέα τού ποιητή μέσα στα πενιχρά του μέσα.

ΟΙ άναγνώστες τού «Ίλισσος» παρακολουθούν τήν ανάπτυξη της ανθρωπιστικής ιδέας, όταν γίνεται με τούς καθιερωμένους, κατά τό μάλλον ή ήττον κοινούς τρόπους της έκφράσεως. Πολλοί όμως δυσκολεύονται να παρακολουθήσουν τήν λογοτεχνικήν άπόδοση με διάφορους τεχνικούς τρόπους, ιδίως τήν ποιητική και τή φιλοσοφική.

Θά δοθί μία μικρή βοήθεια. Στο προηγούμενο δελτίο 8 παρουσιάστηκε τό «Πεζή μελωδία σέ τόνο ελάχιστο», πού «ξένισε» ακόμα και ειδικούς. Πρώτα θά ειπωθούν μερικά για τήν ουσία και άκολουθως για τή «φύρα».

Ό ποιητής λέγει πόσο καταθλιπτική είναι στόν άνθρωπο ή πεζότητα της καθημερινής ζωής, πεζότητα άπλωμένη σ' όλες τις λεπτομέρειες (ως κάθε σύνορο) και πού πλακώνει τα στήθια όσο και ή έχθρότης (ισάξια κορυφή) άνάμεσα στούς ανθρώπους. Όσο τό ήθικά παραγγέλματα, πού άφθονα σκορπίζονται από διάφορες πηγές (σχολείο, εκκλησία κλπ.) δέν κατορθώνουν πάντοτε να φέρουν ωφέλεια στη φοβερή άρρώστια της έχθρας, π' ύ βόσκει μέσα σέ πλήθος καρδιές, άλλο τόσο και ή τέχνη, ή καλλιτεχνική δημιουργία, δέν κατορθώνει πάντοτε με τά αϊθέρια βότανά της να κάνει τόν άνθρωπο να φτερουγίσει πάνω από τή σκληρή πραγματικότητα, να τού δώσει λυτρωμό από τό άχθος της φοβερής πεζότητας, των ήμερών πού κυλούν άκολουθώντας ή μία τήν άλλη με τόν άνυπόφορο δμοϊόμορφο ρυθμό τους. Άλλοτε τό πετυχαίνει κι άλλοτε όχι.

Ό ποιητής όμως δέ θέλει ν' άπελπιστή. Κάτι ακόμα άς δοκιμάσει, λέει. Ένα φάρμακο σκέπτεται μήπως θά ήταν οριστικά δραστικό: ή συμπάθεια τού ελάχιστου. Αυτή τή διάθεση τή θεωρεί καρπό μακροχρόνιας καλλιέργειας και ήρωϊκή, άφού είναι συμπάθεια προς τό ελάχιστο, έπιπόμενος άφιλόκερδη και άγνή, ενώ μία συμπάθεια προς κάτι ισχυρό και μεγάλο, ένδύχεται να υποκρύπτει κάποιαν ύστεροβουλία.

Τό φάρμακο αυτό θά είναι άμμο, δίχως ν' άγγίξει τά αισθητήρια, και ό τρόπος με τόν όποιον θά «χορηγηθή», θά είναι σάν μία έγχείρηση Ό άποφύγουμε, λέει ό ποιητής, να μεταχειριστούμε κάθε άπατηλό μέσο, χάδια και γλώσσες, άπ' αυτά πού μεταχειρίζονται τόσο άφθονα πολλοί. Δέ θ' άγκαλιάσουμε με έρωτική λαιρεία τήν τέχνη τού λόγου τή στεγνή (τήν τεχνική) πού άποβλέπει: στην εκζητηση άκουσι-

χουν περισσότερα των δύο. Οίονδήποτε τρίτον άνάγεται εις έν εκ των δύο. [Αναλυτικόν όριον].

* Προσέξτε πός ό απόλυτα μοναρχικός άνθρωπος (κομμουνιστής, φασιστής) παρεξηγεί μερικές στοιχειώδεις έννοιες: Ός γενναιότητα έννοει τήν αναιδεια (θράνος). Ός έξυπνάδα έννοει τήν πνηρία (άπατη). Τή διακριτική συμπεριφορά και τό σέβας τά θεωρεί δελία. Τήν έμπιστοσύνη τή θεωρεί άγαθότητα (βλακεία).

* Αν ήταν δυνατόν οι οικονομικοί κύριοι να εταυρίζαν τά συμφέροντά τους τά άτομικά με τά συμφέροντα της ανθρωπίνης κοινότητας, θά έλύτο αυτομάτως τό πρόβλημα της καθολικής ευημερίας.

* Πρέπει να ρυθμίσει κανείς τις γνώσεις του αναλόγως της ιδιοσυγκρασίας του. Η άπόλυτη

Υ Λ Ι Κ Α Ο Ι Κ Ο Δ Ο Μ Ω Ν

* Είναι καταπληκτικό τό πόσο μοιάζει τό καθεστώς τού άτόμου της ύλης με τό καθεστώς τού ανθρωπίνου άτόμου. Είς τό όλικόν άτομον ύπάρχει μία ίσοροπία μεταξύ δύο σαφώς διακρινόμενων στοιχείων. Η διατάραξη της ίσοροπίας αυτής επιφέρει διάσπασιν και άπόλυσιν ένεργείας. Τό αυτό συμβαίνει εις τόν άνθρωπον. Μία κατάσταση διατάραξης της ίσοροπίας επιφέρει διάσπασιν, έσωτερικήν μάχην, πού εκλύεται έξωτερικά σάν έκρηξις νεύρων, όπως συνήθως λέγεται.

* Ίδου ή άπόλυτος δάσις τού διαρχισμού: Α. Δέν ύπάρχει «μη είναι». *Αν όπρηξε θά ήτο «είναι». [Ταυτολογικόν όριον]. Β. Δέν ύπάρχει έν. Η αντίληψις αυτού άποτελεί τό έτερον. [Γνωσιολογικόν όριον]. Γ. Δέν ύπάρ-

γνώσι ούτε κατορθωτή είναι, ούτε και ένδιαφέρει (μάλιστα μπορεί να είναι άνώφελη και επιζημία—άρκει μία κάποια πίστη από τις πλέον δοκιμασμένες). Έκείνο πού ένδιαφέρει είναι ή άσταμάτητη πορεία, ή εξέλιξη, δίχως άνήφορο ή κατήφορο, με γνώσεις πού άρμόζουν στην ιδιοσυγκρασία τού καθενός. Και άς άποφεύγεται ή προσκόλλησις σ' ένα σημείο, ή άδιαφορία για πνευματική τροφή ή άντιθετα ή υπερφόρτωση μέχρι πνευματικής δυσπεψίας.